

Marek Jasiński

Działania Służby Bezpieczeństwa w stosunku do działaczy NSZZ "Solidarność" w Bełchatowie po wprowadzeniu stanu wojennego (grudzień 1981 - kwiecień 1982)

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 6, 273-292

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Jasiński

DZIAŁANIA SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA W STOSUNKU DO DZIAŁACZY NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” W BEŁCHATOWIE PO WPROWADZENIU STANU WOJENNEGO (GRUDZIEŃ 1981–KWIECIEŃ 1982)

W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. Rada Państwa uchwaliła dekret o wprowadzeniu stanu wojennego na terytorium całego kraju¹. W tym samym czasie ukonstytuowała się Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego z gen. Wojciechem Jaruzelskim na czele. Była to jedna z najbardziej dramatycznych i kontrowersyjnych decyzji, jakie zostały podjęte przez władze w powojennej historii Polski. Do chwili obecnej spór przeciwników i zwolenników tego rozstrzygnięcia nie doczekał się jednoznacznego orzeczenia i raczej nie należy się spodziewać, aby doszło w najbliższym czasie do wypracowania kompromisowego stanowiska pomiędzy tymi dwiema grupami.

Mimo upływu ponad dwudziestu lat od tego dramatycznego dnia nie ukazała się do chwili obecnej całościowa praca monograficzna poświęcona tym wydarzeniom. Badacze przedmiotu skupiają się bądź to na przedstawieniu relacji i wspomnień uczestników tych wydarzeń, bądź też na zaprezentowaniu dokumentów wytworzonych przez różne struktury aparatu władzy w tymże czasie. Niniejszy artykuł jest próbą przybliżenia działań podjętych przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa (SB) na terenie Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego (BOP) wobec działaczy NSZZ „Solidarność” w pierwszych miesiącach stanu wojennego².

Czynności związane z wprowadzeniem stanu wojennego przebiegały w całym kraju według podobnych schematów, znajdujących swoje odbicie w wykonaniu wcześniej opracowanych planów³. Realizacja zaplanowanych zadań doprowadziła do zatrzymania w ośrodkach odosobnienia ponad 90% osób przewidzianych do pozbawienia wolności, co dało łączną liczbę 9736 internowanych⁴. Znaczne rezultaty

¹ Dz. U. (1981) nr 29, poz. 154.

² Artykuł ten jest pionierską próbą spojrzenia na omawiane zagadnienia. Niewiele informacji o opisywanych wydarzeniach można znaleźć jedynie w: *Stan wojenny w Polsce 1981-1983*, red. Antoni Dudek, Warszawa 2003.

³ Wiceminister spraw wewnętrznych gen. Bogusław Stachura w dn. 3 listopada 1980 r. wydał rozkaz przygotowania akcji pod pierwotnymi kryptonimami: „WRZOS” (plan internowania 12,9 tys. osób) i „MALWA” (blokada komunikacji i telekomunikacji), plany te wraz z upływem czasu ulegały modyfikacji i udoskonaleniu. Por. przypis nr 7.

⁴ Zastępca Komendanta Wojewódzkiego MO płk Dominik Madejak w dniu 20 stycznia 1982 r., występując na posiedzeniu plenarnym Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Piotrkowie Trybunalskim, oświadczył, że do dnia 20 stycznia 1982 r. internowano na terenie woje-

osiągnięto podczas przeprowadzanych rozmów profilaktycznych. Dzięki nim osiągnięto zaniechanie prowadzenia nielegalnej działalności. W ten sposób pozyskiwano również w wielu przypadkach nowe źródła informacji⁵. W celu dalszego kontrolowania ważniejszych ośrodków oporu skierowano do większości najważniejszych instytucji i przedsiębiorstw komisarzy wojskowych (ponad 8 tys. w skali całego kraju). Ta militaryzacja życia w kraju dobitnie świadczyła o zmianach układu sił w PRL-owskiej elicie władzy, przesuując ośrodek decyzyjny w kierunku ludzi związanych z gen. Wojciechem Jaruzelskim i tzw. resortami siłowymi (MSW, MON).

Finalne decyzje o wcieleniu w życie przepisów wprowadzających stan wojenny zostały przyjęte przez Radę Państwa na posiedzeniu, które rozpoczęło się po północy 13 grudnia, „ale cała machina stanu wojennego, została uruchomiona już wcze-

wództwa piotrkowskiego 44 osoby spośród przywódców Solidarności. Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim (dalej APPT), Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Piotrkowie Trybunalskim (dalej KW PZPR PT), sygn. 44, k. 3. Nieco inne dane, opisując akcję internowania na terenie woj. piotrkowskiego podaje Leszek Próchniak. Według jego obliczeń dokonano zatrzymania 35 spośród 37 osób przewidzianych do internowania, a dodatkowo 8 osób prowadzących nielegalną działalność już po wprowadzeniu stanu wojennego. *Stan wojenny w Polsce 1981-1983*, red. Antoni Dudek, Warszawa 2003, s. 689.

⁵ *Zarządzenie nr 006/70 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 1 lutego 1970 r.* wspomina, iż jednym z podstawowych warunków realizacji zadań Służby Bezpieczeństwa jest organizowanie dopływu informacji w szczególności poprzez pozyskiwanie osobowych źródeł informacji (OZI). We wspomnianym Zarządzeniu jako OZI zostali wymienieni: tajni współpracownicy (TW), kontakty operacyjne (KO), kontakty służbowe (KS) oraz konsultanci. Tajni współpracownicy – to osoby celowo pozyskane do współpracy ze SB i wykonujący zadania w zakresie zapobiegania, rozpoznawania i wykrywania wrogiej działalności. Współpraca tajnych współpracowników różniła się od współpracy z pozostałymi osobowymi źródłami informacji tym, że była prowadzona w sposób formalny i była zazwyczaj opłacana. Kontakt operacyjny – to osoba, za pośrednictwem której SB zapewniała sobie dopływ informacji interesujących tę Służbę w tych wszystkich przypadkach i sytuacjach, gdy nie zachodziła potrzeba angażowania tajnych współpracowników. Często KO był wykorzystywany do sprawdzenia informacji otrzymanych z innych źródeł. Pozyskania KO dokonywano tylko w przypadku ważnej potrzeby operacyjnej. Kontakt służbowy – to przedstawiciel administracji państwowej i gospodarczej różnych szczebli lub osoby zajmujące stanowiska kierownicze w poszczególnych instytucjach i zakładach pracy. Konsultanci – to osoby pozyskane w celu zbadania niektórych problemów wyłaniających się w toku pracy operacyjnej, których poznanie wymaga wiedzy fachowej, specjalnego przygotowania naukowego. Dokładne metody pracy z wymienionymi osobowymi źródłami informacji, cele i zadania ich pracy zostały zawarte we wspomnianym Zarządzeniu oraz w *Omówieniu Instrukcji o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych wydanej przez Departament Szkolenia i Wydawnictw MSW w 1970*. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi (dalej AIPN) PF 89/1. Próbe syntetycznego spojrzenia na kategorie agentury, rozmiary sieci agenturalnej oraz dane statystyczne dotyczące działań tajnych współpracowników można odnaleźć w: T. R u z i k o w s k i, *Tajni współpracownicy pionów operacyjnych aparatu bezpieczeństwa 1950 – 1984*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, 1(3), s. 109–132.

śniej”⁶. Dokładnie o godz. 23.30 rozpoczęto realizację wcześniej zaplanowanej akcji o kryptonimie „AZALIA”, polegającej na zajęciu obiektów Polskiego Radia i Telewizji oraz zablokowaniu środków łączności. Jeszcze przed północą 12 grudnia 1981 r. funkcjonariusze MO i SB, wyprzedzając formalną decyzję Rady Państwa, zaczęli zajmować siedziby regionalnych struktur „Solidarności” oraz zatrzymywać wcześniej wytypowanych działaczy opozycyjnych, realizując w ten sposób założenia kolejnej, wcześniej zaplanowanej operacji o kryptonimie „JODŁA”. Uzupełnienie tychże działań stanowiła operacja „KLON”, w ramach której funkcjonariusze resortu Spraw Wewnętrznych przeprowadzali rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze z osobami podejrzanyymi o to, iż w nowej rzeczywistości mogą podjąć działalność skierowaną przeciwko obecnym władzom⁷. Kiedy minęło pierwsze wrażenie zaskoczenia wśród działaczy opozycyjnych pozostających na wolności, zaczęto organizować nowe struktury związkowe, a także prowadzić działalność opozycyjną w stosunku do WRON-y i jej poczynań. Na czele lokalnych i krajowych podziemnych struktur związkowych stanęli ludzie, którzy z jakis przyczyn nie zostali internowani lub też uniknęli losu swoich kolegów na skutek zbiegu różnych okoliczności⁸. Jednocześnie znacznemu rozwojowi uległ tzw. „drugi obieg” wydawniczy, który był charakterystycznym elementem polskiego życia politycznego i kulturalnego okresu stanu wojennego. Oceniając ogólną sytuację w kraju na dzień 17 lutego 1982 r., sporządzający notatkę z posiedzenia Sztabu Operacji „Lato 80”⁹ zanotował, że „po pierwszym okresie względnego spokoju, bezpośrednio po wprowadzeniu stanu wojennego,

⁶ B. K o p k a, G. M a j c h r z a k, *Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980-1983*, Warszawa 2001.

⁷ Oprócz wcześniej wymienionych przygotowano i wcielono w życie kolejne plany, które polegały m.in. na rozpoznawaniu miejsc pobytu osób przewidzianych do internowania [AGORA], gotowości do ochrony i obrony rodzin funkcjonariuszy [TROSKA], wzmocnieniu gminnych posterunków Milicji Obywatelskiej członkami Ochotniczej Rezerwy MO [BRYZA], wstrzymanie wyjazdów prywatnych za granicę i ograniczenie wyjazdów służbowych [GWAREK], zaostrożeniu kontroli wykorzystania urządzeń poligraficznych i środków łączności w instytucjach [ENIGMA], ograniczeniu automatycznego ruchu telefonicznego, teleksowego i telegraficznego [KADET], ograniczeniu swobody działania personelu placówek dyplomatycznych i konsularnych państw kapitalistycznych w PRL [HAJDUK], uniemożliwieniu obywatelom polskim wejścia do tych placówek [HALA], ograniczeniu działalności korespondentów z krajów kapitalistycznych [HAMULEC], odebraniu broni palnej osobom, w stosunku do których są zastrzeżenia, oraz wydanie broni wyselekcjonowanym aktywistom partyjnym [LOKATA]. Dane za: B. K o p k a, G. M a j c h r z a k, *dz. cyt.*, s. 16-17.

⁸ Jako przykład mogą służyć Władysław Frasyniuk, Zbigniew Bujak, Bogdan Lis.

⁹ Sztab Operacji „Lato 80” został utworzony na mocy zarządzenia nr 031/80 Ministra Spraw Wewnętrznych z 16.08.1980 r. Miał on koordynować działania wszystkich służb podległych resortowi spraw wewnętrznych w celu „zapewnienia bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego w kraju”. Dokładny opis działań podejmowanych przez ten Sztab oraz wybór dokumentów wytworzonych w czasie jego istnienia można odnaleźć w: P. R a i n a, M. Z b r o z e k, *Operacja „Lato - 80”. Preludium stanu wojennego. Dokumenty MSW 1980-1981*, Pelplin 2003.

wśród społeczeństwa dało się zauważyć narastanie nieprzychylnych komentarzy pod adresem władz. Niekorzystną sytuację pogłębia narastająca wroga propaganda pisana. Do pierwszych dni stycznia w zasadzie nie odnotowywano pojawiania się ulotek i wrogich napisów. Teraz sytuacja uległa radykalnej zmianie...¹⁰. Kilka powodów złożyło się na ten wzrost i dynamiczny rozwój działalności opozycyjnej. Podstawowym z nich było rozproszenie środowisk opozycyjnych, co w rezultacie utrudniało przedostawanie się informacji do SB, a ponadto pozwalało ukryć przez dłuższy czas źródła i miejsca nielegalnej działalności. Dodatkowo znaczna część opozycjonistów, którzy uniknęli wcześniej aresztowania wraz z upływem czasu uaktywniała swoją zawieszoną działalność. Podobnie rzecz miała się na terenie województwa piotrkowskiego gdzie „były przeprowadzane przez podziemne struktury akcje ulotkowe, plakatowe, malowanie hasel o treściach antypaństwowych i antyradzieckich”¹¹. Prowadząc rozpoznanie źródeł nielegalnej działalności, jej mechanizmów i zasad funkcjonowania, pionierzy operacyjne SB i specjalnie powołane grupy operacyjne musiały działać w oparciu o wcześniej opracowane plany. W początkowym stadium pracy operacyjnej starano się określić krąg osób prowadzących działalność, co dawało możliwość wytypowania osób podejrzanych. Kolejnym krokiem było wprowadzenie w rozpracowywane środowisko agentów SB¹². Następnie tworzone grupy operacyjno-śledczą oraz ustalano dzień i miejsca przeszukań. Tak prowadzona praca pozwalała na uzyskanie dowodów nielegalnej działalności, a w efekcie wszczynano śledztwo zmierzające do ustalenia przyczyn, okoliczności i rozmiarów nielegalnych działań¹³.

Do chwili wprowadzenia stanu wojennego na terenie BOP-u istniały dwie Delegatury NSZZ „Solidarność”¹⁴, które skupiały większość zakładów z rejonu Bełchatowa. Informacje i analizy uzyskane przez SB w trakcie rozpracowywania działalności związku „Solidarność” na terenie Zagłębia Górniczno-Energetycznego

¹⁰ Notatka z posiedzenia Sztabu MSW w dniu 17 lutego 1982 r. [w:] B. K o p k a, G. M a j c h r z a k, dz. cyt., k. 169.

¹¹ G. O k o ń s k i, *Działalność nielegalnych grup antysocjalistycznych i ich zwalczanie na terenie województwa piotrkowskiego w latach 1980–1985*, Legionowo 1987, s. 15, praca dyplomowa – AIPN Łódź Pf 90/19.

¹² Jedną z metod było pozyskanie informatora spośród osób prowadzących nielegalną działalność.

¹³ Informacje na temat metod pracy SB wobec osób prowadzących na terenie województwa piotrkowskiego działalność niezgodną z dekretem o stanie wojennym po 13 grudnia 1981 r. można odnaleźć w pracach dyplomowych napisanych w wyższej Szkole Oficerskiej MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie: M. G a d a j, *Przestępstwa nielegalnej propagandy popełnione w okresie stanu wojennego na terenie województwa piotrkowskiego*, Legionowo 1987, AIPN Łódź Pf 90/13 oraz M. K r a w c z y ń, *Przestępstwa nielegalnej propagandy na terenie województwa piotrkowskiego w okresie od początku wprowadzenia stanu wojennego do lipca 1984 roku*, Legionowo 1985, AIPN Łódź Pf 90/6.

¹⁴ Pierwszą była Delegatura NSZZ „Solidarność” podległa Regionowi Łódzkiemu, która mieściła się w Bełchatowie przy ul. 1-go Maja 13. Druga Delegatura była podporządkowana Regionowi NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej. Mieściła się w Bełchatowie przy ul. Kościuszki 13.

„Bełchatów”¹⁵ (ZGE „Bełchatów”) oraz działań podejmowanych przez czołowych działaczy związkowych z „Solidarności” dało organom bezpieczeństwa publicznego podstawy do przedstawienia wniosku, „że nowe związki zawodowe bardzo niechętnie współpracują z branżowymi związkami oraz kierownictwami przedsiębiorstw. Wszelkie sprawy pracownicze próbują rozwiązywać sami, wywierając jednocześnie nacisk na dyrekcje przedsiębiorstw”¹⁶. Funkcjonariusze SB wraz z upływem czasu odnotowali szereg strajków ostrzegawczych oraz innych akcji protestacyjnych. Objawiało się to przede wszystkim poprzez szkalowanie władz PRL-u, rozklejanie różnego rodzaju ulotek, kolportaż literatury bezdebitowej. Wobec najbardziej zagorzałych przeciwników ustroju komunistycznego SB przeprowadziła szereg kombinacji operacyjnych¹⁷, których wynik pozwolił na ośmieszenie i kompromitację tych działaczy. Równoległe prowadzono ścisłą współpracę z Komendą Miejską MO w Bełchatowie oraz innymi jednostkami MSW¹⁸. Na podstawie analiz przeprowadzonych przed wprowadzeniem stanu wojennego wywnioskowano, iż zdecydowanie bardziej wrogie cechy wykazywały Komisje Zakładowe zrzeszone w Delegaturze Ziemi Piotrkowskiej. Przykładem obrazującym taki stan rzeczy jest fakt zmuszenia dyrekcji do usunięcia z obiektu pracownika SB, pełniącego obowiązki pełnomocnika na terenie Kopalni Węgla Brunatnego w Bełchatowie (KWB Bełchatów). Ustalenia SB wykazywały też, że członkowie Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego kontaktujący się z przedstawicielami Huty „Katowice”¹⁹ byli intensywnie szkoleni i przestrzegani przed SB, co w dużym stopniu utrudniało pozyskiwanie nowych informatorów i docieranie do osób podejrzewanych o prowadzenie nielegalnej działalności²⁰.

Na mocy decyzji kierownictwa Wydziału V Komendy Wojewódzkiej MO

¹⁵ Obydwa działające na terenie Bełchatowa Międzyzakładowe Komitety Założycielskie NSZZ „Solidarność” decyzją płk. inż. A. Dyszy, z-cy Komendanta Wojewódzkiego MO w Piotrkowie d/S. Służby Bezpieczeństwa objęte zostały ochroną operacyjną. W celu kontrolowania działalności tych MKZ-ów zostały założone sprawy obiektowe o kryptonimach: „BUDSOL” i „SOLBOP”.

¹⁶ AIPN Łódź 069/29, k. 8.

¹⁷ Kombinacja operacyjna stanowi zespół planowanych przedsięwzięć wzajemnie ze sobą powiązanych i podporządkowanych jednolitej koncepcji dla osiągnięcia założonego celu – Zarządzenie nr 006/70 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 1 lutego 1970 r.

¹⁸ AIPN Łódź 069/29, k. 20.

¹⁹ Początkowo część zakładów z terenu Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego skupiona była w Międzyzakładowym Komitecie Założycielskim NSZZ „Solidarność” z siedzibą przy Kopalni Węgla Brunatnego w Bełchatowie. Ten MKZ podporządkował się MKZ-owi działającemu przy Hucie „Katowice”. Dopiero w dniu 25.04.1981 r. nastąpiła reorganizacja struktur „Solidarności” na terenie BOP-u. Na mocy porozumienia MKZ-u z/s przy KWB Bełchatów oraz niektórych zakładów z terenu Zagłębia postanowiono o przystąpieniu 18 zakładów do Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej. Jednocześnie ustalono, że zakłady i ich Komisje Zakładowe NSZZ „Solidarność” skupione zostaną w utworzonej Delegaturze NSZZ „Solidarność” w Bełchatowie przy ul. Kościuszki 13. Tym samym MKZ z/s przy KWB Bełchatów wystąpił z MKZ-u przy Hucie „Katowice”.

²⁰ AIPN Łódź 069/29, k. 9

(KWMO) w Piotrkowie Trybunalskim²¹ dokładnie przygotowano i przeprowadzono na terenie Bełchatowa operację wprowadzenia stanu wojennego. Pierwszą jej oznaką było wcielenie w życie operacji o kryptonimie „JODŁA”. 13 grudnia 1981 r. o godzinie 0.45 doszło do internowania Stefana Borysewicz²². Tejże nocy miała również miejsce nieudana próba internowania członka Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej oraz członka Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w KWB Bełchatów, Stanisława Knasia. Powody niepowodzenia tej operacji podawane przez funkcjonariuszy SB różnią się w sposób znaczący od wersji przedstawianej przez działaczy NSZZ „Solidarność”: koledzy Knasia utrzymywali, że do aresztowania nie doszło na skutek zdecydowanej postawy mieszkańców osiedla²³, natomiast funkcjonariusze SB przedstawili „obiektywne powody jako niemożność zatrzymania w/wym.”²⁴. Nad ranem tego dnia SB otrzymała wiadomość przekazaną prawdopodobnie przez tajnego współpracownika ps. „FELEK”, iż na terenie KWB Bełchatów przebywa kilku działaczy Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”. W wyniku odebranej wiadomości por. Marian Zawadzki w towarzystwie pięciu funkcjonariuszy udał się na teren budowy kopalni do miejscowości Piaski, a następnie do tzw. „białego domu” w Rogowcu²⁵. W obu miejscach nikogo jednak nie zastano, a dopiero późniejsze informacje otrzymane przez SB pozwoliły na stwierdzenie, że „na Piaskach nie prowadzono działalności związkowej, natomiast w siedzibie Komisji Zakładowej w „białym domu” w Rogowcu przebywało z rana [ok. godz. 5.30 – M. J.] sześciu działaczy „Solidarności”, tzn.: Kazimierz Kasprzak, Bogusław Makowski, Zbigniew Wróblewski, Wojciech Górecki oraz [Krzysztof] Gajderowicz i [Zbigniew] Rowiń-

²¹ Wydziały V komend wojewódzkich MO były odpowiednikami utworzonego, zarządzeniem nr 00118/81 z 7 listopada 1981 r. w MSW Departamentu V. Powstał on i przejął funkcje zlikwidowanego właśnie Departamentu IIIA, który zajmował się przypadkami sabotażu, naruszania tajemnicy państwowej oraz konfliktami społecznymi w zakładach pracy. Od 1980 r. w ramach tego Departamentu rozpracowywano i zabezpieczano operacyjnie NSZZ „Solidarność”. P. P i o t r o w s k i, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975-1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, 1(3), s. 65-74.

²² W chwili internowania S. Borysewicz był członkiem Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej oraz Przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w KWB Bełchatów. Arkusz ewidencyjny osoby podległej internowaniu został opracowany już 23.10.1980 r. Z tego też dnia pochodzi wniosek o internowanie podpisany przez płk Adolfa Dyszę, z-cę Komendanta Wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa w Piotrkowie Trybunalskim. Decyzja o internowaniu nr 37662 została wydana 12.12.1981 r. Do zatrzymania doszło 13.12.1981 r. o godz. 0.45, a zatrzymania dokonał ppor. Sylwester Kozłowski. S. Borysewicz opuścił ośrodek dla internowanych w dniu 24.08.1982 r. AIPN Łódź 067/541.

²³ AIPN Łódź 067/540, k. 25. Taki powód widnieje na odezwie jaką członkowie Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” opracowywali rankiem 13.12.1981 r. – por. s. 277.

²⁴ Arkusz ewidencyjny osoby podległej internowaniu został opracowany już 06.11.1980 r. Decyzja o internowaniu nr 37662 została wydana 12.12.1981 r. Do internowania S. Knasia doszło dopiero w dniu 16.12.1982 r. – AIPN 067/491.

²⁵ Znajdowała się tam siedziba Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w KWB Bełchatów.

ski²⁶. Działacze ci, jak ustalili później funkcjonariusze SB, zebrali się w celu opracowania komunikatów dla załogi Kopalni o wprowadzeniu stanu wojennego i przeprowadzeniu przez SB i MO „perfidnej prowokacji w stosunku do działaczy «Solidarności»²⁷. W opracowanej odezwie zamieszczono informację dotyczącą wprowadzenia stanu wojennego oraz internowania S. Borysewicza i nieudanej próby zatrzymania S. Knasia. Kolejna kontrola przeprowadzona ok. godz. 14.00 ujawniła fakt przebywania w pomieszczeniach związkowych B. Makowskiego, członka Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w KWB Bełchatów i Z. Wróblewskiego. Obaj powielali wcześniej opracowane ulotki z zamiarem ich kolportażu na terenie całego zakładu. Podczas kontroli przygotowane materiały zostały zarekwirowane, a obu przebywających tam mężczyzn zatrzymano. Z B. Makowskim funkcjonariusze SB przeprowadzili rozmowę ostrzegawczą. Ponieważ nie przyniosła ona oczekiwanych rezultatów, internowano w/wym. w ośrodku dla internowanych w Łowiczu²⁸. Z zatrzymanym Z. Wróblewskim rozmowę przeprowadzili funkcjonariusze MO i była ona na tyle skuteczna, że od w/wym. odebrano zobowiązanie o zaniechaniu wszelkiej działalności szkodliwej dla PRL-u. W ramach akcji kryptonim „JODŁA” w dniu 22.12.1981 r. o godzinie 18.00 dokonano zatrzymania przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Dyrekcji Budowy Elektrowni „Szczerców”, Stanisława Piskorskiego. Jako powód zatrzymania podano fakt, iż był on w przeszłości inicjatorem wielu akcji kolportażu ulotek antypaństwowych i antysocjalistycznych. Podczas zatrzymania nie przyznał się do zarzucanych mu czynów, a jednocześnie oświadczył, że „z działalności w strukturach „Solidarności” nie ma zamiaru rezygnować”. Taka odpowiedź oraz „fakt niemożliwości wykorzystania operacyjnego figuranta” doprowadziły do jego zatrzymania i przekazania w gestię wydziału śledczego KWMO w Piotrkowie Trybunalskim²⁹. Następnie przetransportowano go do ośrodka internowania w Łowiczu. Do internowania wytypowana była jeszcze jedna osoba, jednak na zatrzymanie nie zdecydowano się ze względu na zły stan zdrowia – osobą tą był Kazimierz Kasprzak³⁰.

²⁶ AIPN Łódź 067/540, k. 12.

²⁷ Tamże, k. 25.

²⁸ Decyzja o internowaniu nr 37662 została wydana 13.12.1981 r. Do zatrzymania doszło 13.12.1981 r. Nakaz zatrzymania i doprowadzenia „figuranta” podpisany przez Komendanta Wojewódzkiego MO zakładał umieszczenie B. Makowskiego w Zakładzie Karnym w Sieradzu. Początkowo Makowski był przewidziany jedynie jako osoba podległa akcji krypt. „KLON” – AIPN Łódź 067/540

²⁹ Arkusz ewidencyjny osoby podległej internowaniu z dn. 30.06.1981 r. podpisany przez zastępcę Komendanta MO w Piotrkowie Trybunalskim ds. Służby Bezpieczeństwa, Adolfa Dyszę. Wniosek o internowanie został opracowany 30.06.81 r., a decyzja o internowaniu nr 37662 została wydana 12.12.1981 r. Zakładała ona umieszczenie w/wym. w Zakładzie Karnym w Sieradzu. Do zatrzymania doszło 22.12.1981 r. o godz. 18.00. dokonał tego st. sierż. Ryszard Hałada. Zwolnienie nastąpiło dosyć szybko, bo już 18.01.1982 r. po podpisaniu w dniu 14.01.1982 r. zobowiązania zaniechania wszelkiej działalności niezgodnej z dekretemi stanu wojennego.

³⁰ K. Kasprzak w rozmowie przeprowadzonej 09.03.1982 r. z tajnym współpracownikiem ps. „TOMEK” oświadczył, że „jedynie poważna choroba żołądka udaremniła jego odosobnienie”. AIPN Łódź 067/393, k. 19.

W ramach akcji o kryptonimie „KLON” w pierwszych dniach stanu wojennego na terenie BOP-u przeprowadzono szereg rozmów ostrzegawczych z osobami, które w przeszłości angażowały się w działalność antysocjalistyczną (takie rozmowy przeprowadzono również z Wojciechem Góreckim, Kazimierzem Kasprzakiem, Zbigniewem Wróblewskim, Maciejem Knasiem)³¹. Poza wymienionymi, z byłych działaczy „Solidarności” z terenu KWB Bełchatów pod obserwację wzięto Grzegorza Ginglasa, Krzysztofa Gajderowicza, Ryszarda Wyczachowskiego, Mariana Szczepockiego, Mieczysława Czyża oraz Stanisława Hreczucha³².

Warto zwrócić też uwagę na fakt, że 13.12.1981 r. dokonano przeszukań pomieszczeń większości obiektów i Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność”³³. Zakwestionowano broszury, ulotki i materiały o wrogich treściach.

Mimo że SB uznała, że pierwszy roboczy dzień stanu wojennego na terenie rejonu bełchatowskiego przebiegał bez zakłóceń³⁴, to jednak w aktach prowadzonych spraw można odnaleźć ślady wystąpień mających miejsce w poniedziałek 14 grudnia 1981 r. W dniu tym działacze Delegatury Ziemi Łódzkiej: Stanisław Radek, Marian Krakus oraz trzech innych pracowników Zakładu Sprzętowo-Transportowego Budownictwa „Transbud” w Bełchatowie, podjęli próbę wywiezienia z pomieszczeń delegatury, w Bełchatowie przy ul. 1-go maja 13 materiałów i innych dokumentów związkowych z zamiarem przewiezienia ich do Łodzi. Na skutek szybkiej reakcji funkcjonariuszy SB i MO realizacja tych działań nie powiodła się, a z wymienionymi zostały przeprowadzone rozmowy ostrzegawcze³⁵. Jeszcze innych działań tego samego dnia dopuścili się, patrząc oczywiście z perspektywy SB, pra-

³¹ Na terenie BOP-u przeprowadzono 25 rozmów ostrzegawczych i pobrano oświadczenia o zaniechaniu dalszej szkodliwej działalności z figurantami Sprawy Obiektowej „SOLBOP”, AIPN Łódź 069/29, k. 5. Natomiast z działaczami „Solidarności” Regionu Ziemi Łódzkiej przeprowadzono 22 rozmowy. AIPN Łódź 069/28, k. 98. W aktach sprawy obiektowej „WITRYT”, założonej w celu kontrolowania obiektu chronionego, jakim była Kopalnia Węgla Brunatnego w Bełchatowie, można spotkać informacje o tym, iż na terenie tegoż zakładu przeprowadzono 10 takich rozmów. Warto dodać, że z obliczeń Leszka Próchniaka wynika, że na terenie województwa piotrkowskiego w okresie stanu wojennego przeprowadzono ogółem trzykrotnie więcej rozmów ostrzegawczych: 236 zamiast 77. L. P r ó c h n i a k, *dz. cyt.*, [w:] *Stan wojenny w Polsce 1981-1983*, red. Antoni Dudek, Warszawa 2003, s. 689.

³² AIPN Łódź 0050/12, t. IV, k. 144.

³³ AIPN Łódź 0050/12, t. IV, k. 59. Protokół zakwestionowanych materiałów w siedzibie Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” w budowie w Rogowcu wymienia 62 pozycje wśród, których zdecydowaną większość bo 50 pozycji stanowią materiały propagandowe, czasopisma i broszury. Pozostałe 12 pozycje to znaczki i medale okolicznościowe. AIPN Łódź 0050/12 t. I, k. 1-2.

³⁴ AIPN Łódź 069/28, k. 101.

³⁵ Po przeprowadzeniu rozmów od wymienionych odebrano oświadczenia o zaniechaniu prowadzenia szkodliwej działalności. Informację o powyższym fakcie Służba Bezpieczeństwa uzyskała dzięki doniesieniu przekazanemu przez tajnego współpracownika ps. „NR 11”. Zarekwirowano i zabezpieczono powielacz oraz wszelkie materiały propagandowe. AIPN Łódź 067/409.

cownicy Bełchatowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego (BZPB). Przy współudziale dyrektora wspomnianych zakładów wywieźli sztandar Związku i umieścili go w kościele przy ul. Kościuszki (działaczami tymi byli: Stanisław Bukowski, Teresa Mamos, Eugeniusz Marczak oraz Andrzej Graf)³⁶.

Niezależnie od omawianych wcześniej represji „w ramach współpracy z Komendą Miejską MO w Bełchatowie skierowano dziewięć wniosków do Kolegium ds. Wykroczeń przy naczelniku Miasta i Gminy przeciwko osobom, które mimo zakazu nosiły odznaki «Solidarności»”³⁷.

Profilaktyczne działania podjęte przez funkcjonariuszy SB zaraz po wprowadzeniu stanu wojennego dosyć skutecznie zahamowały jakiekolwiek wystąpienia działaczy NSZZ „Solidarność”. Na terenie zakładów BOP-u nie zanotowano żadnej akcji strajkowej, nie odnotowano również innego typu działań skierowanych przeciwko przepisom stanu wojennego. Dopiero początek nowego roku przyniósł wzrost aktywności środowisk opozycyjnych, co znalazło odbicie w aktach SB: „po pierwszym załamaniu już w styczniu i w kolejnych dwóch miesiącach opozycja chciała zaakcentować swą żywotność”³⁸. Podejmowane przez działaczy „Solidarności” działania miały rozmaity charakter, a wynikało to w znacznej mierze z dostępności i powszechności środków.

Autor planu pracy na I kwartał 1982 r. w zakresie ochrony Delegatury NSZZ „Solidarność” Ziemi Piotrkowskiej z/s w Bełchatowie z dnia 11.01.1982 r. zauważył też, że mimo zastosowanych środków profilaktycznych zdarzały się jednak przypadki działalności niezgodnej z obowiązującym w stanie wojennym prawem. Jako przykład podawano fakt rozklejania ulotek antypaństwowych oraz kontakty

³⁶ AIPN Łódź 069/28, k. 100-101. Po tygodniu, jak podkreśla kpt. Roman Patorski, zastępca Szefa Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych ds. Służby Bezpieczeństwa w Bełchatowie i autor uzupełnienia analiz materiałów spraw obiektowych „BUDSOL” i „SOL-BOP” stworzonego w 1985 r. w wyniku działań operacyjnych sztandar ten został w dniu 21.12.1981 r. z powrotem przewieziony i zdeponowany w przedsiębiorstwie. Sprowadzenie sztandaru z powrotem odbyło się na prośbę Dyrektora BZPB Stanisława Półchłopa. AIPN Łódź 067/441. Ze wspomnianymi działaczami zostały przeprowadzone rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze.

³⁷ Cyt. za: AIPN Łódź 069/29, k. 27. Kolegia województwa piotrkowskiego od dnia wprowadzenia stanu wojennego do dnia 25 stycznia 1982 r. rozpatrzyły 583 sprawy. 90% tych spraw dotyczyło takich wykroczeń jak zmiana pobytu bez wymaganego pozwolenia oraz naruszenie ograniczenia swobody poruszania się. Pozostałe 10% dotyczyło: demonstracyjnego okazywania lekceważenia dla narodu, PRL, ustroju lub naczelnych organów, nieopuszczenie zbiegowiska publicznego pomimo wezwania, uszkodzania i usuwania ogłoszeń organów państwowych, wprowadzania w błąd organu państwowego co do tożsamości i odmowy okazania dowodu osobistego. W Bełchatowie w pierwszym półroczu 1982 r. na ogólną liczbę 718 wniosków do kolegium 206 stanowiło wykroczenia przeciwko dekretemi o stanie wojennym (art. 50 i 51). APPT, Urząd Wojewódzki w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych, sygn. 1721. Analizy, oceny, sprawozdania z działalności Kolegium ds. Wykroczeń, 1982.

³⁸ M. G a d a j, *dz. cyt.*, s. 45.

byłych aktywnych działaczy „Solidarności” z różnych zakładów pracy. W związku z powyższym opracowane zostały główne kierunki działań operacyjnych, które przewidywały rozpoznanie osób występujących przeciwko obecnym władzom i podejmowanie w stosunku do nich odpowiednich działań neutralizujących. Zakładana praca operacyjna miała koncentrować się na następujących czynnościach:

- organizowaniu nowych osobowych źródeł informacji (TW, KO) wśród członków „Solidarności”,
- dążeniu poprzez osobowe źródła informacji do ujawnienia wrogich wystąpień członków „Solidarności”,
- prowadzeniu działań operacyjnych w stosunku do figurantów spraw operacyjnych jak również w stosunku do ich rodzin,
- prowadzeniu działań zmierzających do ujawnienia osób próbujących prowadzić zakazaną działalność związkową lub zajmujących się produkcją i kolportażem ulotek,
- zwracaniu uwagi w rozmowach z kierownictwem zakładów pracy na właściwe wykorzystanie i zabezpieczenie środków i urządzeń powielających,
- ujawnianiu i likwidowaniu faktów kolportażu wrogiej literatury bezdebitowej.

Podobnie jak na terenie całego kraju, tak też i w Bełchatowie z czasem zaznaczył się wzrost i dynamiczny rozwój działalności opozycyjnej. Również i rodzaj tej działalności był podobny do akcji podejmowanych na pozostałym obszarze kraju. Skupiła się ona głównie na wykonywaniu wrogich napisów na ścianach budynków oraz produkcji, kolportażu ulotek i innych wydawnictw bezdebitowych. To właśnie na terenie ZGE „Bełchatów”, w porównaniu z całym województwem piotrkowskim, odnotowano „największe zagrożenie wrogą propagandą pisaną”³⁹. Pierwszy taki przypadek zanotowano w początkach stycznia 1982 r. Tajny współpracownik ps. „FRANEK” doniósł, że 08.01.1982 r. na terenie Zakładu Sprzętu Technologicznego i Transportu KWB Bełchatów pojawiły się ulotki o treściach antypaństwowych. Zawierały one zarówno treść opisową, jak również dwa obrazki, z których pierwszy przedstawiał karykaturę gen. Jaruzelskiego jako „wielkiego łowczego” prowadzącego na smyczy trzy psy obrazujące Wojsko Polskie, ZOMO i SB, a drugi kopalnię „Wujek” z siedmioma grobami oraz na tle wyrazu „Solidarność” za kratami napis: ład, porządek⁴⁰. Kontakt operacyjny ps. „RAKARZ”, opisując te ulotki, dokonał takiej oto ich charakterystyki: „...z przedstawionych mi ulotek wynika, że są one prawdopodobnie wykonywane przy użyciu matryc i farby drukarskiej. Mało prawdopodobne, aby używano do tego powielacza. Jest to najprawdopodobniej wykonywane przy pomocy wałka owiniętego w gąbkę lub filc. Farbę drukarską można rozpuścić przy pomocy nafty, denaturatu lub benzyny. Wskazana mi ulotka posiada raczej zapach denaturatu i farby drukarskiej. Ulotki wykonywane są przy pomocy

³⁹ G. Okoński, *dz. cyt.*, s. 31.

⁴⁰ Taki opis ulotek można znaleźć w planie przedsięwzięć operacyjnych w sprawie krypt. „KRATA” z 11.01.1982 r. podpisanego przez Inspektora Wydziału V KWMO w Piotrkowie Trybunalskim st. sierż. Ryszarda Haładę, AIPN Łódź 067/393, k. 8. Również w wyciągu z informacji przekazanej przez tajnego współpracownika ps. „FRANEK”, AIPN Łódź 067/393.

wałka, gdyż zarysy mogły powstać na skutek nie dociśnięcia wałkiem i zacieki na skutek przesunięcia się papieru”⁴¹. Wspomniany wcześniej tajny współpracownik ps. „FRANEK” wyraził również zdziwienie, „że do tej pory nikt nie próbuje się przyznać do ich rozkolportowania i autorstwa, co do tej pory w tym zakładzie jest dziwne. W przeszłości, gdy takie fakty miały miejsce, tj. do czasu ogłoszenia stanu wojennego zawsze ktoś się tym próbował chwalić”⁴². Te doniesienia oraz inne informacje uzyskane przez SB dały podstawę do założenia sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR) krypt. „KRATA”. W ramach tejże sprawy postanowiono:

- wytypować osoby z dawnej „Solidarności”, które w przeszłości trudniły się kolportowaniem nielegalnych wydawnictw,
- rozpoznać operacyjnie wytypowane osoby,
- ukierunkować osobowe źródła informacji poprzez nowe zadania,
- ustalić metody i formy wykorzystywane podczas wykonywania ulotek oraz sposoby i drogi ich kolportażu,
- prowadzić rozmowy z aktywnym KWB Bełchatów celem niedopuszczenia do powstawania powyższych faktów w przyszłości⁴³.

Prowadzone działania operacyjne początkowo nie dawały pozytywnych efektów. Dopiero kolejne zdarzenie, jakim było pojawienie się w dniu 20 stycznia 1982 r. trzech hasel na ścianach budynków oddziału odwodnienia na Piaskach⁴⁴, prowadzone czynności sprawdzające oraz otrzymane informacje doprowadziły do wykrycia sprawcy tych działań, którym okazał się członek „Solidarności”, Piotr Kaczmarek⁴⁵. Ponieważ zebrane materiały nie dawały podstaw do wszczęcia postępowania przygotowawczego z uwagi na znikome niebezpieczeństwo i szkodliwość czynu [niewielka liczba ulotek – M. J.] przeprowadzono z Kaczmakiem jedynie rozmowę ostrzegawczą.

W okresie tym SB zanotowała szereg zdarzeń w postaci pojawiania się wrogich napisów na ścianach budynków na terenie Elektrowni Bełchatów⁴⁶ – sprawców jednak, mimo przeprowadzenia wielu rozmów operacyjnych oraz szeregu kombinacji operacyjnych, nie zdołano wykryć⁴⁷. I chociaż, według SB, „w pozostałych przedsięwzięciach sytuacja układała się w miarę pozytywnie”, to już 19.01.1982 r. dzięki informacjom uzyskanym od tajnych współpracowników ps. „DŁUGI” i „FILIP” od-

⁴¹ AIPN Łódź 067/393, k. 15.

⁴² AIPN Łódź 067/393, k. 3.

⁴³ AIPN Łódź 067/393, k. 8.

⁴⁴ Były to hasła o następujących treściach: „Precz z komuną”, „Niech żyje Solidarność” i „Precz z aparatem ucisku”.

⁴⁵ Dużą rolę przy ustalaniu sprawcy tych zdarzeń odegrały informacje uzyskane od kontaktu operacyjnego ps. „KG”. AIPN Łódź 067/393, k. 4. P. Kaczmarek był również, jak ustalili funkcjonariusze SB, wykorzystywany do kolportażu ulotek pojawiających się wcześniej na terenie KWB Bełchatów. Twórcami tychże ulotek byli figuranci SOR krypt. „DRUKARZE”. Por. s. 286.

⁴⁶ Informacja o ukazaniu się takich napisów została przekazana przez tajnego współpracownika ps. „RYS”.

⁴⁷ W tej sprawie była prowadzona sprawa operacyjnego sprawdzenia (SOS) krypt. „KREDA”. AIPN Łódź 067/397.

notowano kolejny fakt ukazania się ulotek na terenie Przedsiębiorstwa Montażu Elektrycznego „Elektrobudowa” Katowice – Wielki Zespół Budów Biłgoraj⁴⁸. Zastępcą Naczelnika Wydziału V KWMO w Piotrkowie Trybunalskim kpt. Stanisław Sadziński, sporządzając notatkę z tego zdarzenia w następujący sposób charakteryzował ulotki: „zostały naklejone na plakatach wydanych z okazji 40. rocznicy PPR oraz na odezwie gen. Armii W. Jaruzelskiego do narodu. Jedna z ulotek została wykonana przez odpowiednie obcięcie plakatu wydanego przed rejestracją związku w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie o treści: «Żądamy rejestracji NSZZ Solidarność bez żadnych zmian w statucie». Druga ulotka została natomiast wykonana przez wykorzystanie firmowego napisu «Solidarność», pod którym tuszem dopisano literami treść: «Jest i Będzie»⁴⁹. W związku z tym zdarzeniem została założona sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „PLAKAT”⁵⁰, w ramach której doprowadzono do wykrycia sprawców, którymi okazali się Czesław Justyna⁵¹, Maciej Wełnowski i Józef Mitelsztet. Ustalenia SB i sądu pozwoliły skazać dwóch pierwszych⁵². Ta nasilająca się nielegalna działalność opozycyjna na terenie niektórych zakładów pracy oraz wpływ działalności aktywistów związkowych z innych ośrodków w kraju spowodowały „uaktywnienie się byłych działaczy i członków «Solidarności» z terenu Kopalni, Elektrowni i Bełchatowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego”⁵³.

Nasilające się nielegalne działania zmusiły funkcjonariuszy SB do podjęcia kolejnych kroków mających na celu wykrycie tychże wystąpień. W dniu 23 lutego 1982 r. postanowiono założyć sprawę operacyjnego rozpracowania krypt. „DRUKARZE”⁵⁴. Miała ona ścisły związek z ukazaniem się w styczniu 1982 r. na terenie BOP-u dwóch numerów biuletynu „Solidarność Wojenna” sygnowanego przez „Solidarność” Bełchatowską⁵⁵ oraz z kolejnymi faktami pojawienia się wrogich napisów na ścianach budynków zakładowych⁵⁶.

⁴⁸ AIPN Łódź 067/318, k. 7.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Sprawa ta została założona 22.01.1982 r., a w dniu 15.02.1982 r. w związku z ustaleniem sprawcy przekwalifikowano na sprawę operacyjnego rozpracowania AIPN Łódź 067/318.

⁵¹ W dniu 12.02.1982 r. przeprowadzono u Czesława Justyny przeszukania i ujawniono szereg ulotek, plakatów i odezw o wrogiej treści przesłuchany przyznał się do zarzucanych czynów i został aresztowany.

⁵² AIPN Łódź 069/28, k. 101. Czesław Justyna został skazany na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, Wełnowskiemu wymierzono karę 1 roku w zawieszeniu na 2 lata. Postępowanie w stosunku do Mitelszteta zostało umorzone.

⁵³ AIPN Łódź 069/28, k. 102.

⁵⁴ Tamże. Sprawa ta została założona przez Wydział III KWMO w Piotrkowie Tryb. Na ten sam fakt została założona 04.03.1982 r. przez Wydział III KWMO sprawa operacyjnego rozpracowania krypt. „BIULETYN”.

⁵⁵ Jako miejsce druku podawany był skrót BOW, który oznaczał Bełchatowska Oficynę Wydawniczą.

⁵⁶ Na koniec stycznia 1982 r. wrogie napisy o treści antypaństwowej pojawiły się na oddziale O-2 KWB Bełchatów.

W związku z powyższymi zdarzeniami tajny współpracownik ps. „FRANEK” przeprowadził, zgodnie z otrzymanymi zadaniami, kilka rozmów z aktywistami NSZZ „Solidarność”. Takie rozmowy zostały przeprowadzone m.in. z Grzegorzem Ginglasem, który według TW był jednym z głównych inicjatorów prowadzenia działalności kolportowania ulotek i wypisywania haseł na terenie KWB Bełchatów. Wśród doniesień o pojawiających się nielegalnych wydawnictwach znajduje się również wyciąg z doniesienia tajnego współpracownika ps. „KAROL” z 12.02.1982 r., w którym można przeczytać: „Pojawia się również coś takiego jak «Biuletyn Wojenny» Wydawany przez «Solidarność» – czterokartkowy, jest to kolportowany w Bełchatowie, prosiłem kogoś, aby mi dostarczył, gdy otrzymam I egz. dostarczę go, albo przepiszę treść... Rozmawiałem kilkakrotnie z pracownikiem, który był w KZ, którego nazwiska ani imienia nie znam. Twierdzi on, że spotykają się grupy osób w różnych okolicznościach, które podejmują próby organizowania się – z jakim skutkiem nie wiadomo”⁵⁷. Coraz częściej pojawiające się tego rodzaju informacje doprowadziły do opracowania planu przedsięwzięć operacyjnych do spraw operacyjnego rozpracowania kryptonim „DRUKARZE” i kryptonim „BIULETYN”, sygnowanego przez ppłk Zdzisława Dzwonkowskiego. Z informacji zawartych w tym planie wynika, iż od dnia wprowadzenia stanu wojennego na terenie Bełchatowa ukazały się trzy biuletyny pt. „Solidarność Wojenna”, a ostatni taki biuletyn ukazał się 28.02.1982 r. i był datowany na dzień 20.02.1982 r. Jak zauważał ppłk Dzwonkowski, na terenie ZGE „Bełchatów” działały nielegalne grupy kontynuujące politykę „Solidarności”, działały one m.in. w KWB Bełchatów oraz w „Geoprojekcie”. Jako ich członkowie zostali wymienieni: Krzysztof Gajderowicz, Ryszard Wyczachowski, Henryk Czyż, Marek Lach, Zbigniew Matyskiewicz, Zbigniew Rowiński, Bachman, Tadeusz Rudziński, Maciej Knaś, Kazimierz Kasprzak, Zbigniew Wróblewski, Jacek Niewieczera, Janusz Ciechanowski, Halina Makowska, Andrzej Krasucki i Andrzej Grad. Dodatkowo, nielegalna działalność, jak wynikało z przygotowanych materiałów, prowadzona była przez pracowników BZPB na czele z przewodniczącym NSZZ „Solidarność” w tym zakładzie Andrzejem Grafem⁵⁸. Analizując posiadane informacje funkcjonariusze SB doszli do wniosku, że prawdopodobne są dwie uzupełniające się możliwości:

- po pierwsze, ukazujące się ulotki mogą być wykonywane przez byłych działaczy NSZZ „Solidarność” z terenu KWB Bełchatów,
- po drugie, materiały te mogą być również wykonywane przez wcześniej karanych pracowników BZPB lub Geoprojektu.

Na podstawie dokonanych analiz oraz otrzymanywanych informacji zostały opracowane zadania w związku z prowadzonymi w/w sprawami. Zakładały one podjęcie następujących czynności:

- dokonanie rozpoznania operacyjnego spotkań członków „Solidarności” odby-

⁵⁷ AIPN Łódź 0050/12, t. I, k. 303.

⁵⁸ Informacje przekazane w tymże planie pochodzą z notatki datowanej na dzień 04.03.1982 r. stworzonej przez Inspektora Wydziału V KWMO w Piotrkowie Trybunalskim Ryszarda Haładę.

- wających się w mieszkaniu Haliny Makowskiej oraz przeprowadzenie przeszkolenia pod kątem ukrywania i wykorzystywania urządzeń powielających,
- ustalenie wszystkich osób odwiedzających mieszkania Haliny Makowskiej i Macieja Kasia,
 - wprowadzenie w środowisko opozycjonistów tajnego współpracownika ps. „WALTER” dla dokonania kombinacji operacyjnych mających na celu ujawnienie osób trudniących się redagowaniem i kolportowaniem biuletynów,
 - dokonanie we wspomnianym środowisku pozyskań osobowych źródeł informacji celem rozpracowania „figurantów” spraw „DRUKARZE” i „BIULETYN”,
 - kontrolowanie tras dojazdowych do BOP-u w celu obserwacji pracowników dojeżdżających do pracy,
 - przeprowadzenie w wydziale kryminalistyki analizy mającej na celu porównanie wcześniej wydawanych wydawnictw z obecnie rozprowadzanymi bezdebitami,
 - dokonanie analiz pisma byłych członków NSZZ „Solidarność” z pismem z zakwestionowanych materiałów,
 - weryfikacja inwentaryzacji powielaczy i maszyn do pisania pod kątem wykrycia ukrytego powielacza i maszyny do pisania,
 - przeanalizowanie wcześniej wyeliminowanych współpracowników pod kątem możliwości ich ponownego wykorzystania w omawianych sprawach,
 - sukcesywne dokonywanie przeszukań miejsca zamieszkania i pracy wymienionych „figurantów” ze szczególnym uwzględnieniem grup nieformalnych utworzonych na terenie KWB Bełchatów i „Geoprojektu”.

Wraz z rozpoczęciem realizacji tegoż planu decyzją Komendanta Wojewódzkiego d/s Służby Bezpieczeństwa – płk inż. Adolfa Dyszy, powołana została do życia grupa operacyjno-śledcza składająca się z pracowników Wydziałów III-go i V-go oraz Wydziału Śledczego w składzie: kpt. S. Sadziński, por. D. Krawczyk, ppor. D. Pychowski, st. sierż. R. Hałada, sierż. J. Marcińczak, plut. S. Balcerzyk i st. szer. J. Matyszkiewicz⁵⁹. Zadaniem tej grupy było rozpracowanie i likwidacja działającej nielegalnej struktury. Jednocześnie postanowiono połączyć SOR „BIULETYN” i SOR „DRUKARZE”.

Prowadzona przez powołaną grupę działalność początkowo nie dawała widocznego efektu. Kontakt służbowy ps. „MS” w dniu 08.03.1982 r. przekazał informację, z której wynikało, iż w obiegu pojawił się kolejny, 4 numer „Solidarności Wojennej” datowany na dzień 27.02.1982 r. Rozmowa jaką przeprowadzono po tym fakcie 10.03.1982 r. z Wojciechem Góreckim, byłym przewodniczącym Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w KWB Bełchatów, niewiele wniosła. Poinformował on, że owszem znany mu jest fakt istnienia i treść ukazujących się materiałów, ale jednoznacznie nie można wskazać osób, które mogłyby być odpowiedzialne za powyższe zdarzenia, a niewykluczone, „że biuletyny mogą być wykonywane poza obszarem Bełchatowa i dopiero tutaj kolportowane”⁶⁰. Kolejne informacje uży-

⁵⁹ AIPN Łódź 0050/12, t. IV, k. 103-105.

⁶⁰ AIPN Łódź 067/393.

skano od kontaktu służbowego ps. „JG”. Twierdził on, że w żaden sposób nie jest w stanie podać bliższych danych dotyczących źródeł i autorów kolportowanych wydawnictw, tym niemniej podał, iż podsłuchał rozmowę telefoniczną pomiędzy Jolantą Remelską a Krzysztofem Gajderowiczem i z rozmowy tej wynikało jednoznacznie, że wyżej wymieniony przekazał informację, aby Remelska tego dnia wieczorem przygotowała się do pisania na maszynie. Końcówki rozmowy niestety już nie słyszał, więc nie znał jej finalnego rezultatu. Powyższa informacja wystarczyła jednak, aby przeprowadzona została rozmowa profilaktyczna z Remelską. Połączono również fakt, że podsłuchana rozmowa miała miejsce ok. 25.02.1982 r., a kolejny numer biuletynu ukazał się 27.02.1982 r. zbieżność ta zdawała się wskazywać, że Remelska może być wykorzystywana do produkcji biuletynów⁶¹. Dalsze działania operacyjne prowadzone w miesiącu marcu 1982 r. pozwoliły na ustalenie, że pracownik BZPB Lesław Szubert, członek „Solidarności”, kolportuje na terenie zakładu pracy nielegalne wydawnictwa pt. „Solidarność Wojenna”. Podjęte działania w ramach SOR „TKACZ” doprowadziły do zidentyfikowania dostawcy wspomnianych biuletynów, którym okazał się Wiesław Zamolski zatrudniony w BZPB. Zebrane materiały dowodowe w prowadzonej sprawie pozwoliły na sporządzenie aktów oskarżenia. Wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy Zamolski skazany został na karę 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności, a Szubert na karę 1 roku w zawieszeniu na 2 lata⁶². Dalsze działania operacyjne pozwoliły na stworzenie w dniu 25.03.1982 r. przez Inspektora Wydziału V KWMO w Piotrkowie Trybunalskim ppor. D. Pychowskiego wykazu osób, których dotyczyły sprawy „BIULETYN” i „DRUKARZE”. Na omawianej liście znalazły się 22 nazwiska osób zatrudnionych w KWB Bełchatów, „Geoprojekcie”, BZPB, Przedsiębiorstwie Robót Górniczych, Odwodnieniowych i Rekultywacji Wrocław – oddział w Rogowcu, Zakładzie Sprzętowo-Transportowym Budownictwa Bełchatowsko-Pomorskiego Kombinat Budowy Elektrowni (BPKBEI) i Zakładzie Usług Socjalnych Budownictwa „Energoserwis” BPKBEI⁶³.

Następne posunięcia SB ujawniły pojawienie się w dniu 31.03.1982 r. na terenie Zakładu Sprzętu Technologicznego i Transportu KWB Bełchatów odezwy pt. „Solidarność Bełchatowa do wszystkich mieszkańców”. W związku z zaistniałym zdarzeniem przeprowadzono rozmowę z Głównym Inżynierem d/s. Warsztatowych Zakładu⁶⁴. Stwierdził on, że nie można jednoznacznie wskazać osób zajmujących się

⁶¹ AIPN Łódź 067/393, k. 18.

⁶² AIPN Łódź 069/28, k. 103.

⁶³ Wymieniono 15 pracowników KWB Bełchatów: Marek Lach, Ryszard Wyczachowski, Mieczysław Czyż, Zbigniew Wróblewski, Krzysztof Gajderowicz, Zbigniew Rowiński, Aleksander Bachman, Tadeusz Rudziński, Maciej Knaś, Kazimierz Kasprzak, Sławomir Gielec, Jolanta Remelska i Zbigniew Matyśkiewicz. Jako pracownicy „Geoprojektu” zostali wymienieni: Andrzej Krasuski, Andrzej Grad, Bogusław Białobrzewski. Z pozostałych zakładów wymieniono: Andrzeja Grafa, Leszka Saka, Janusza Ciechanowskiego oraz Jacka Niewieczerzała.

⁶⁴ Takie ulotki ukazały się też na terenie warsztatów naprawczych oraz Piasków. AIPN Łódź 067/393, k. 25-26. Kontakt operacyjny „JN” poinformował, że w chwili ukazania się

kolportażem wspomnianej odezwy, ale możliwe jest, że czynu tego dokonać mogli Ryszard Wyczachowski, Michał Góralczyk i Antoni Augustyniak. W rozmowie tej uzyskano informację, że wspomniana trójka mimo wprowadzenia stanu wojennego i zawieszenia wszelkiej działalności związków w dalszym ciągu afiszuje się nosząc odznaki NSZZ „Solidarność”, a dodatkowo stwierdzono, że osoby te winny być kontrolowane operacyjnie w miejscu pracy oraz w miejscu zamieszkania⁶⁵. Informacja przekazana tegoż dnia przez tajnego współpracownika „KARAT” przedstawiała spotkanie, jakie odbył on z Marcinem Świerczyńskim i podczas której tenże miał go zapewnić, że ludzie, którzy obecnie piszą są pewni i lepszych im nie potrzeba⁶⁶. Natomiast tajny współpracownik ps. „PASEK” przekazał doniesienie, z którego wynikało, iż 02.04.1982 r. K[Krzysztof] Gajderowicz i Zbigniew Putrzyński rozdawali wśród pracowników w/w odezwy⁶⁷.

Na podstawie otrzymanych informacji oraz dokonanej analizy materiałów zebranych w pierwszym kwartale 1982 r., w dniu 06.04.1982 r. stworzony został plan przeszukań u osób przechodzących w sprawach kryptonim „BIULETYN” i „DRUKARZE”. Ponieważ istniała uzasadniona konieczność dokonania wspomnianych rewizji, powstał wykaz osób, u których miano jej dokonać. Na liście tej znaleźli się: Zbigniew Wróblewski, Krzysztof Gajderowicz, Mieczysław Czyż, Ryszard Wyczachowski, Tadeusz Augustyniak, Marcin Świerczyński, Grzegorz Ginglas, Maciej Knaś, Zbigniew Matyskiewicz, Jacek Niewieczerał, Janusz Ciechanowski, Zbigniew Rowiński, Jolanta Remelska i Bogusław Makowski. Przeszukania miały zostać przeprowadzone u wszystkich wytypowanych jednocześnie. Dokonano ich pod pozorem poszukiwań skradzionych przedmiotów elektrotechnicznych i mechanicznych do samochodu. Faktycznie celem prowadzonych działań miało być odnalezienie urządzeń powielających, matryc, maszyn pisaćcych, kalki, papieru, itp. Do realizacji tego zadania wytypowano 42 funkcjonariuszy, w tym 14 mundurowych oraz użyto 7 samochodów. Osobą odpowiedzialną za sprawne przeprowadzenie akcji został zastępca Naczelnika Wydziału V KWMO w Piotrkowie Trybunalskim kpt. Stanisław Sadziński⁶⁸. Te działania ukazują dobitnie, że już w tym czasie wszystkie części układanki zbieranej przez SB składały się w jedną całość i tylko kwestią czasu pozostawał fakt finalnego zakończenia sprawy. Jeszcze w dniu 17.04.1982 r., realizując SOR kryptonim „BIS”⁶⁹, prowadzoną przez por. Edwarda Zarębę, tajny współpracownik ps. „FELEK” przeprowadził szereg rozmów z aktywistami z kręgów „Solidarności”⁷⁰, w celu uzyskania informacji na temat składu osobowego redakcji biuletynu „BIS-u”. Jednocześnie zastosowano kombinację operacyjną, polegającą

tych odezw na placu autobusowym widział Wróblewski i Makowski.

⁶⁵ AIPN Łódź 0050/12, t. I, k. 155.

⁶⁶ AIPN Łódź 067/393, k. 27.

⁶⁷ AIPN Łódź 067/393, k. 30.

⁶⁸ AIPN Łódź p 68/82, k. 5-8.

⁶⁹ Sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „BIS” została założona na fakt ukazania się na terenie BOP-u biuletynu opatrzonego tytułem „Bełchatowski Informator Solidarności”.

⁷⁰ Rozmowy te zostały przeprowadzone z Ryszardem Wyczachowskim, Krzysztofem Gajderowiczem, Antonim Augustyniakiem, Zbigniewem Matyskiewiczem i Andrzejem Krasuckim.

na próbie wprowadzenia tajnego współpracownika do w/w środowiska. Kombinacja jednak nie powiodła się i mimo starań propozycja tajnego współpracownika odnośnie włączenia go do składu redakcyjnego nie została przyjęta⁷¹. Podobną kombinację próbowano zastosować przy użyciu TW ps. „OLA”⁷². Ponieważ z informacji uzyskanych od tegoż TW wynikało, że drukowaniem biuletynu zajmują się inne osoby [wytypowane przez TW ps. „OLA” – M. J.], postanowiono dostarczyć im poprzez TW 100 sztuk papieru specjalnie przygotowanego przez Wydział Kryminalistyki. Celem tej kombinacji operacyjnej było potwierdzenie faktu udziału osób wytypowanych przez TW w drukowaniu „Solidarności Wojennej”. Zamierzenia te jednak nie zostały zrealizowane z uwagi na fakt, iż na skutek różnych okoliczności TW ps. „OLA” na pewien czas stracił możliwość kontaktu z wymienionymi osobami.

17 kwietnia 1982 r. na podstawie ustaleń SB zatrzymano 14 osób, z których 8 otrzymało sankcje prokuratorskie. Osoby te, jak wynika z ustaleń SB, tworzyły nielegalną organizację, której celem było redagowanie i kolportowanie ulotek, w tym „Biuletynu Wojennego”⁷³. Grupa ta zawiązała się z inicjatywy Ryszarda Wyczachowskiego w dniu 13.12.1981 r. w trakcie spotkania zorganizowanego w kaplicy kościelnej przy ul. Świerczewskiego w Bełchatowie. Kolejne spotkania odbywały się w mieszkaniach prywatnych oraz w pomieszczeniach katechetycznych kościoła przy ul. Kościuszki w Bełchatowie. O powyższym fakcie posiadali wiadomości ks. Łęgocki oraz wikariusz parafii w Grocholicach. Na spotkaniach tych poruszano sprawy zbiórki pieniędzy dla rodzin osób internowanych, omawiano również zarysy działania „Solidarności” w warunkach stanu wojennego oraz powołano komitet redakcyjny, na czele którego stanął R. Wyczachowski. Grupa ta w trakcie swej działalności wydała 7 numerów biuletynu „Solidarność Wojenna”⁷⁴ w nakładzie ok. 100–200 sztuk każdy. Jednym z zadań, które miały być realizowane była próba nawiązania kontaktów z przedstawicielami innych zakładów i zorganizowanie konspiracyjnej Komisji Międzyzakładowej. Lista osób wytypowanych przez funkcjonariuszy SB zawierała 13 nazwisk⁷⁵. Zajmowały się one sporządzaniem i kolportowaniem

⁷¹ AIPN Łódź 0050/12, t. I, k. 279.

⁷² Niestety nie zachował się żaden ślad tejże kombinacji w aktach operacyjnych i niemożliwe jest określenie przynajmniej przybliżonego czasu jej zastosowania oraz osób będących uczestnikami podjętych działań. Jedyne zachowany opis tej kombinacji znajduje się w G. O k o ń s k i, *dz. cyt.*, s. 76.

⁷³ Z uwagi na fakt, iż nie zachowały się akta SOR krypt. „DRUKARZE” i SOR krypt. „BIULETYN” wszystkie ustalenia SB zostały odtworzone na podstawie akt kontrolnych śledztwa AIPN Łódź 069/28, k. 103-105 oraz dwóch prac dyplomowych napisanych w 1987 r. w Wyższej Szkole Oficerskiej MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie: G. O k o ń s k i, *dz. cyt.*, s. 32-34; M. G a d a j, *dz. cyt.*, s. 64-65.

⁷⁴ W aktach sprawy AIPN Łódź Pf 68/82 zamieszczono mylną informację, że wydanych zostało 6 numerów biuletynu, chociaż SB doskonale zdawała sobie sprawę, że ukazało się 7 numerów „Solidarności Wojennej”.

⁷⁵ Na liście tej znalazły się następujące osoby: Ryszard Wyczachowski, Zbigniew Matyskiewicz, Andrzej Krakuski, Mieczysław Czyż, Zbigniew Wróblewski, Krzysztof Gajderowicz, Antoni Augustyniak, Jan Dzido, Henryk Komoński, Ryszard Brzuzy, Janusz Słowiński,

biuletynów „Solidarność Wojenna”. Był on wykonywany głównie przez Ryszarda Wyczachowskiego, Zbigniewa Matyskiewicza, Andrzeja Krasuckiego i Antoniego Augustyniaka, w którego to mieszkaniu początkowo odbywało się drukowanie. Po ukazaniu się 3-go numeru drukarnia została przeniesiona do kotłowni domu należącego do członka NSZZ „Solidarność” RI, Henryka Komońskiego na ul. Zamoście w Bełchatowie. Z ustaleń SB wynika, że po wydrukowaniu piątego numeru zmieniono również technikę drukowania. Powielacz sporządzony z metalowego wałka, filcu i matryc białkowych został zamieniony na drukarekę ręczną dostarczoną Z. Matyskiewiczowi przez A. Krasuckiego. Ciekawych ustaleń dokonano w kwestii techniki kolportażu wspomnianego pisma: „biuletyny te były rozprowadzane poprzez wykorzystanie szybu jednego z kominów w Elektrowni Bełchatów, stąd wiatr roznosił je po terenie Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego. Ponadto rozprowadzono je drogą «kurendy» między pracownikami. Również podrzucano je na przystanki autobusowe i klatki schodowe”⁷⁶.

Zgodnie z ustawodawstwem stanu wojennego sprawą tą zajmował się początkowo Pomorski Sąd Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy z siedzibą w Łodzi. Jednak po wstępnym rozpatrzeniu wydał on postanowienie o przekazaniu sprawy do rozpoznania przez Sąd Wojewódzki w Piotrkowie Trybunalskim.⁷⁷ Podczas podjętych czynności śledczych przeprowadzono 27 przeszukań, przesłuchano 41 świadków, dokonano 5 oględzin miejsc kolportażu, a dodatkowo „wykorzystano w sposób ofensywny 9 tajnych współpracowników”⁷⁸. W wyniku prowadzonych przeszukań „zakwestionowano kilkanaście biuletynów «Solidarność Wojenna» z terenu Bełchatowa oraz biuletynów «Regionu Mazowsze», a ponadto kalki do sporządzania matryc powielaczowych, kilka paczek papieru maszynowego, plakaty o wrogiej treści oraz maszynopisy i teksty pisane odręcznie świadczące o działalności związkowej po 13.12.1981 r.”⁷⁹. Ponadto zakwestionowano urządzenia powielające, 3 maszyny do pisania przeznaczone do sporządzania matryc i 2 wałki metalowe do powielacza. W trakcie śledztwa ustalono ponadto, że wspomniany biuletyn kolportowany był również na terenie Piotrkowa Trybunalskiego w liceum dla pracujących⁸⁰. Działania podjęte przez funkcjonariuszy SB pozwoliły ustalić, iż był on tam przywożony przez strażaka KWB Bełchatów, Zdzisława Pacaka, który otrzymywał

Ryszard Klonowski, Jan Skrobisz.

⁷⁶ M. G a d a j, *dz. cyt.*, s. 64.

⁷⁷ AIPN Łódź p 68/82, k. 562. Jednocześnie podjęto decyzję o nie rozpatrywaniu tejże sprawy w trybie doraźnym. Zadecydowała o tym znaczna zawilgość sprawy wymagająca dla jej załatwienia dłuższego czasu. Innymi motywami, którymi kierował się sąd odstępując od stosowania trybu doraźnego, była zasada, że z działaniem oskarżonych nie łączył się szczególnie wysoki stopień społecznego niebezpieczeństwa w rozumieniu art. 1 ust. 1 pkt. 5 dekretu o postępowaniach szczególnych. APPT, KW PZPR, sygn. 206, Informacje dotyczące pracy wymiaru sprawiedliwości i kontroli, 1978-1982.

⁷⁸ G. O k o ń s k i, *dz. cyt.*, s. 76.

⁷⁹ M. G a d a j, *dz. cyt.*, s. 64.

⁸⁰ Na powyższy fakt została założona sprawa operacyjnego sprawdzenia kryptonim „ŁĄCZNIK”.

go przez Mirosława Gajewskiego od Z. Matyśkiewicza. Ponieważ zarówno Pacak, jak i Gajewski odgrywali bardzo małą rolę w powyższej działalności oraz „z uwagi na małą ilość rozkolportowanej literatury (pięciokrotnie po 10 sztuk)”⁸¹ przeprowadzono z nimi rozmowy ostrzegawcze i włączono ich jako świadków do sprawy. Zebrane materiały dowodowe pozwoliły wówczas na skazanie:

- Ryszarda Wyczachowskiego, Zbigniewa Matyśkiewicza i Andrzeja Krasuskiego na karę 3 lat pozbawienia wolności,
- Antoniego Augustyniaka na 2 lata pozbawienia wolności,
- Henryka Komońskiego, Ryszarda Brzuzego, Ryszarda Klonowskiego i Janusza Słowińskiego na 1 rok i 6 miesięcy w zawieszeniu na cztery lata,
- Jana Dzido na 1 rok w zawieszeniu na 4 lata,
- w stosunku do Jana Skrobisza, Zbigniewa Wróblewskiego, Mieczysława Czyża, Krzysztofa Gajderowicza i Jacka Niewieczerała⁸² postępowanie zostało umorzone.

Na koniec jako ciekawostkę warto przytoczyć jeszcze jedną sprawę, która w znaczący sposób łączyła się z wcześniej podejmowanymi przez SB działaniami. W dniu 25.08.1982 r. Wydział V KWMO w Piotrkowie Trybunalskim zakończył SOS kryptonim „GIELSAK”, założoną w związku z doniesieniami o działalności nielegalnej grupy młodzieżowej o charakterze terrorystycznym⁸³. Powodem wszczęcia powyższej sprawy były informacje przekazane przez TW ps. „FRANEK” o tym, iż na terenie KWB Bełchatów w początkach kwietnia 1982 r. rozpoczęła swą działalność nielegalna grupa młodzieżowa o typowo terrorystycznym charakterze. Inicjatorem powołania tej grupy był Zbigniew Matyśkiewicz, a jej członkami byli Leszek Sak⁸⁴ i Sławomir Gielec. Ustalono, że grupa ta miała zdobywać broń napadając na funkcjonariuszy MO i LWP oraz dokonywać aktów sabotażu w miejscu pracy i pobliskich miejscowościach. Początkowy okres działalności wspomnianej grupy to czas opracowania programu działania, utworzenia zaplecza bojówkowego i pozyskania kolejnych członków do działań sabotażowych. Zamierzenia te nie zostały zrealizowane, gdyż Z. Matyśkiewicz został aresztowany do sprawy „DRUKARZE”, a L. Saka aresztowano z innego powodu. S. Gielec zaprzestał w zaistniałej sytuacji wrogiej działalności. Sprawa została zakończona przeprowadzeniem rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych z L. Sakiem i S. Gielcem⁸⁵.

⁸¹ G. O k o ń s k i, *dz. cyt.*, s. 35.

⁸² Postępowanie w stosunku do J. Niewieczerała zostało wyłączone i było odrębnie prowadzone w trybie zwykłym. Następnie prowadzenie procesu w stosunku do J. Niewieczerała zostało zawieszono. Po wznowieniu tego postępowania w 1983 r. ze względu na fakt, że popełnione czyny zostały objęte amnestią z dn. 21.07.1983 r. postanowiono sprawę zakończyć, a postępowanie umorzyć. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Delegatura w Bydgoszczy 51/277.

⁸³ SOR kryptonim „GIELSAK” została założona 23.04.1982 r.

⁸⁴ Leszek Sak zorganizował również na terenie KWB Bełchatów grupę organizacyjną „KPN”. Członkowie tej organizacji mieli nosić koszulki oznaczone czerwoną gwiazdą, od której ramion dolnych odchodziły szpony trzymające napis: „Konfederacja Polski Niepodległej”. AIPN Łódź 067/394, k. 7.

⁸⁵ Podczas realizacji tej sprawy wykorzystano 3 tajnych współpracowników, 1 kontakt

Mimo że grupa zajmująca się redagowaniem, drukowaniem i kolportażem „Solidarności Wojennej” została rozbita, jej działalność spowodowała zaktywizowanie innych działaczy i członków „Solidarności” na terenie miasta i poszczególnych zakładów pracy. Coraz częściej na terenie BOP-u dochodziło do faktów ukazywania się wrogich napisów na ścianach budynków, kolportażu nielegalnych wydawnictw bezdebitowych, a na terenie Elektrowni Bełchatów trzynastego każdego miesiąca dochodziło do uruchamiania syreny alarmowej. Nasiliły się również kontakty działaczy NSZZ „Solidarność” z różnych zakładów.